

*Т. О. Олійник,
к. е. н., доцент, Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя
В. Ю. Сліпко,
магістр, Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя*

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

*T. O. Oliinyk,
Cand. of Econ. Sciences, associate professor, Zaporizhzhia National Technical University
V. Yu. Slipko,
Master, Zaporizhzhia National Technical University*

RESEARCH OF FACTORS, WHICH INFLUENCE ON THE FORMATION OF TAXABLE CAPACITY OF THE REGION

З огляду на те, що в регіонах діють усі економіко-соціальні процеси життя та діяльності громадян, проходять досить різноманітні і розгалужені суспільно-виробничі відносини, на формування їх податкового потенціалу впливають чисельні та неподібні за масштабами, характером впливу та природою фактори. Метою статті є дослідження головних факторів формування податкового потенціалу регіону, викладення їх класифікації та визначення основних характеристик. Необхідність їх вивчення полягає у тому, що робота місцевих органів влади у значній мірі залежить від особливостей соціально-економічного розвитку території. Для реалізації зазначеної мети у статті застосовано логічний метод дослідження, метод системного аналізу та синтезу. У результаті виокремлено основні фактори впливу на обсяг податкових надходжень до бюджету.

Taking into consideration all socio-economic processes of life and activity of citizens that act in regions and quite various and branching socio-productive relations, one can define factors, numerous and non-similar due to scale, influencing character and their nature, that affect on the forming of their taxable capacity. The objectives of the article are to study the main factors of taxable capacity formation of the region, introduce their classification and define their main characteristics. The necessity of the study is explained by the fact that functioning of local authorities largely depends on the peculiarities of the socio-economic development of the region. For the sake of realization of the objectives logical method of investigation and system-analysis and synthesis technique were used in the article. As a result, were sorted out the main factors of influence on the value of tax receipts into the budget.

Ключові слова: *податковий потенціал регіону; фактори впливу; податкова політика; податкові надходження.*

Key words: *taxable capacity of the region; influencing factors; tax policy; tax receipts.*

Постановка проблеми.

Потреба зменшення нерівності за обсягом податкових надходжень до місцевих бюджетів між окремими регіонами України обумовила вивчення факторів формування податкового потенціалу регіону, їх роль у функціонуванні механізмів податкової системи на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У вітчизняній та зарубіжній науці не залишається без уваги дослідження питань збільшення бюджетних можливостей регіону та вивчення факторів формування податкового потенціалу регіону. Серед науковців, праці яких присвячені цій проблематиці, слід виділити таких авторів, як С.В. Каламбет, Л.Л. Тарангул, Н.С. Педченко, Я.В. Калустян, В.М. Пасенко, І. О. Горленко, О.В. Мірчев та інші.

Постановка завдання.

Метою є дослідження факторів впливу на формування податкового потенціалу регіону як можливих шляхів збільшення надходжень до місцевого бюджету.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У світовій практиці під податковим потенціалом прийнято розуміти «потенціальний бюджетний дохід на душу населення, який може бути отриманий органами влади за фінансовий рік, при застосуванні єдиних на всій території країни умов оподаткування». Відповідно до наукових поглядів Л. Л. Тарангул, поняття «податковий потенціал» необхідно розглядати як у широкому, так і у вузькому сенсі. У широкому розумінні поняття «податковий потенціал» – це обсяг реальних і потенційних ресурсів регіону, які підлягають оподаткуванню, а також можуть бути об'єктом оподаткування при розширенні його податкової бази. У більш вузькому розумінні податковий потенціал регіону – це фактичний обсяг податків, зборів та інших обов'язкових платежів, які акумулює регіон при використанні своїх ресурсів в умовах чинного податкового законодавства [1].

На нашу думку, вдалим є визначення Педченко Н. С.: «Податковий потенціал бюджетних можливостей регіону - це сукупність коштів, які надійшли від фізичних і юридичних осіб, які є платниками податків, і тих коштів, які з певних причин не були стягнені і є реальними можливостями регіону з нарощення бюджетних ресурсів завдяки ефективній організації» [2, с. 300].

Удосконалення податкових потенціалів регіонів можна розглядати як процес їх трансформації з фактичного стану в оптимальне. Однак оптимальний стан можливо досягти лише теоретично, таким чином, процес вдосконалювання складається в нескінченному наближенні фактичного стану до оптимального. Однак абстрактне гасло про необхідність удосконалення податкового потенціалу на практиці повинно здійснюватися через конкретні заходи. Початковий етап розробки програми вдосконалення податкової бази регіонів – це виявлення факторів, що впливають на податковий потенціал, а також характеру й ступеня цього впливу [3].

У найбільш узагальненому вигляді вони можуть поділятися на макро- (які формуються в країні) та мезо- (на рівні регіону) фактори впливу.

На сучасному етапі розвитку країни макро- і мезофактори впливу певним чином враховуються в ДФС України при плануванні податкових надходжень із регіонів. Вони дуже диференційовані у регіональному вимірі і, залежно від вибору тих чи інших критеріїв, у свою чергу, поділяються на зовнішні і внутрішні, об'єктивні і суб'єктивні, первинної (поштовху) та вторинної дії (інерції руху) [4, с. 67].

Узагальнену схему поділу факторів впливу на формування податкового потенціалу регіону подано на рисунку 1.

Рисунок 1. Класифікація факторів впливу на структуру податкового потенціалу [5]

Формування та розвиток податкового потенціалу на регіональному рівні становлять зовнішні та внутрішні фактори (табл.1).

Конкретний регіон не може здійснювати значного впливу на зовнішні фактори, які у свою чергу мають сильний вплив на податкову базу регіону.

Таблиця 1.

Фактори формування та розвитку податкового потенціалу регіону

Зовнішні фактори		Внутрішні фактори	
1	Державний законодавчий	1	Регіональні законодавчі
	Елементи оподаткування		Збільшення ставок податків
	Податкові ставки		Застосування податкових пільг
	Податкові пільги		Зміна порядку та строків сплати податків
2	Географічні		Єдиний податок
3	Природно-кліматичний		Застосування фінансових санкцій за порушення податкового законодавства
4	Природно-ресурсний	2	Соціально-економічні
5	Геополітичні		Ресурсно-сировинні або геоелектронічні
6	Інфляційний		Транспортно-інфраструктурні
7	Методичний		Виробничі
8	Нормативний		Трудові (демографічні)
	Перерозподіл податкових платежів через нормативи зарахування податків на певний рівень бюджетної системи		Фінансові
			Інвестиційні
			Підприємницький
			Бюджетний (бюджетно-податковий)
			Інноваційні
			Експортний
			Екологічні
			Наявність тіньового сектора
		3	Фактори податкового адміністрування
		4	Управлінські
		5	Регіональна податкова політика
		6	Соціально-політичні
		7	Людський фактор

Джерело [6]

Внутрішні фактори в достатній мірі підлягають впливу регіональної законодавчої та виконавчої влади. Державні фактори – це податкове законодавство державного рівня, що включає нормативно-правові акти про податки та збори. Під впливом цих факторів податкова база регіону може зужуватися та розширюватися, а сам вплив може бути прямим та непрямим. Інфляційні фактори проявляються в загальному підвищенні рівня цін.

Внутрішні законодавчі фактори – це законотворчий потенціал регіональної влади при виданні нормативних правових актів з питань оподаткуванням. Ресурсні фактори характеризують територію за сукупним природно-ресурсним потенціалом з погляду бюджетної достатності. Розширення використання ресурсної бази регіону дозволяє екстенсивно розширити його податкову базу без посилення податкового тягаря. Цей фактор значно впливає і на структуру податкової бази, оскільки зростає частка акцизів і ПДВ у сукупності податкових надходжень. Інфраструктурні фактори відображають транспортно-географічне положення регіону, його інфраструктурну забезпеченість (наприклад, наявність портів, туризм тощо) та ефективність обслуговування виробництва галузей економіки [3, с.360].

Статус податкової служби і фінансових органів, рівень організації податкової роботи в даному регіоні обумовлюють організаційні фактори. Якість роботи податкових інспекторів та ефективність їх діяльності залежать від їх чисельності в податкових органах, професіоналізму персоналу, технічної оснащеності. Ефективність роботи податкових органів не впливає на формальний розмір податкової бази регіону, але якісна робота, високий статус податкової служби сприяють залученню коштів з тіньового сектора в легальну економіку. Інноваційні фактори формують рівень розвитку наукових та науково-дослідних робіт, їх фінансування та впровадження в регіоні досягнень науково-технічного прогресу. Ці фактори не дають швидкої віддачі у вигляді надходжень до бюджету, тому, їх фінансування при нестачі коштів припиняється, як правило, у першу чергу [3, с.361].

Висновки. На формування податкового потенціалу регіону здійснює вплив велике розмаїття факторів, що тісно пов'язані між собою. Ці податкові важелі відіграють значущу роль у покращенні соціально-економічних характеристик регіонів, а саме оптимізації таких головних аспектів – соціального, економічного, підвищення продуктивності праці, екологічного розвитку, покращення якості життя населення та збереження навколишнього природного середовища для побудови стабільної економіки та суспільства в Україні. В подальшому доцільно працювати над розробкою механізмів, що сприятимуть зменшенню впливу негативних факторів на податковий потенціал регіону та збільшенню впливу позитивних факторів розвитку.

Список літератури.

1. Калустян Я.В. Теоретичні підходи до визначення податкового потенціалу регіону [Електронний ресурс] / Я.В. Калустян. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/EkBud/2011_3/st-05.pdf.
2. Педченко Н.С. Податковий потенціал як основна складова бюджетних можливостей регіону (на прикладі Полтавської області) / Н. С. Педченко, В. Ю. Ігнатенко // Сталій розвиток економіки. – 2011. – №4(7). – С. 298–304.
3. Пасенко В.М. Дослідження факторів формування податкового потенціалу регіону [Електронний ресурс] / В.М. Пасенко. – Режим доступу: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2637/1/57.pdf>.
4. Горленко І.О. Фактори впливу на формування податкових надходжень із регіону [Текст] / І. О. Горленко, Д. О. Тарангул, А. А. Степаненко // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. – № 2(49). – С. 67–73.
5. Мірчев О.В. Розвиток податкового потенціалу в умовах трансформації бюджетної системи України : канд. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.04.01 / О.В.Мірчев. – Ірпінь. – 2006. – 199 с.
6. Редько І.М. Теоретичні засади формування податкового потенціалу [Електронний ресурс] / І.М. Редько. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/24_NNP_2012/Economics/15_115697.doc.htm.

References.

1. Kalustian Ya.V. “Theoretical approaches to determining the tax potential of the region”, [Online], available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/EkBud/2011_3/st-05.pdf.
2. Pedchenko, N.S. and Ihnatenko, V. Yu. (2011), “Tax potential as a main component of budgetary possibilities of the region (for example, Poltava region)”, *Stalyi rozvytok ekonomiky*, vol. 4(7), pp. 298–304.
3. Pasenko, V.M. “Study factors of the tax potential of the region”, [Online], available at: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2637/1/57.pdf>.
4. Horlenko, I.O. Taranhul, D. O. and Stepanenko, A. A. (2010), “Factors Influence on the tax revenues of the region”, *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy (ekonomika, pravo)*, vol. 2(49), pp. 67–73.
5. Mirchev, O.V. (2006), “Development of tax potential in terms of transformation of the budget system of Ukraine”, Abstract of Ph.D. dissertation, 08.04.01, Irpin, Ukraine, p. 199.
6. Redko, I.M. “Theoretical base of potential tax”, [Online], available at: http://www.rusnauka.com/24_NNP_2012/Economics/15_115697.doc.htm.